

ON LINE LEHETŐSÉGEK HATÁSA INFORMÁCIÓKERESŐ ESZKÖZÖK MEGVÁLASZTÁSÁRA

BLICK, A. R. – MAGRILL, D. S.

A szerzők *The Effect of the Introduction of On-line Facilities on the Choice of Search Tools* c. cikkét (*The Information Scientist*. 12.vol. 1978. 1.no. 25–31.p.) SÁRDY Péter tömörítette.

Az Egyesült Királyságban 1977-ben számos információs egységnél on line információkeresési lehetőséget teremtettek. A hozzáférhetővé tett adatbázisok az amerikai SDC és Lockheed, továbbá az európai ESA (Frascati). A korábbi gyakorlat – melynek során az irodalomkutatás rendszerint nyomtatott kiadványok alapján történt – lassú és költséges volt, az on line keresés viszont kérdéssé teszi e kiadványok beszerzését is.

A Beecham Pharmaceuticals Research Division információs részlege hosszabb idő óta gyűjtött adatokat a különféle információkereső eszközök használatáról. A következőkben a „Brockham Park” információs egység tapasztalatai alapján az on line előtti, illetve utáni gyakorlatot kívánjuk összevetni.

Ez az információs egység közepes méretű, hat tájékoztató munkatárssal működik, hozzávetőleg 500 kutatót szolgál ki. On line terminál 1976 októberében került elhelyezésre. A „betanulási” időt is figyelembe véve reálisnak tűnik az 1976 január–június és az 1977 január–június időszakok összevetése. Az első időszakban csak a hagyományos eszközök álltak rendelkezésre, a másodikban már kiterjedt on line információkeresés is folyt.

A keresések időigényességét illetően az alábbi tapasztalati adatok állnak rendelkezésre:

időtartam	1976. I–VI.	1977. I–VI.
	a keresések százaléka	
10–30 perc	1,7	4,0
30 perc – 1 óra	11,3	17,8
1– 3 óra	32,2	35,5
3– 7 óra	37,4	25,0
7–14 óra	7,8	9,2
14–21 óra	2,6	2,6
21 óránál több	7,0	1,3
egyéb	—	4,6
keresések száma	115	152

A keresések számának növekedése mellett észrevehetően csökkent a keresés időigénye, különösen az 1 óránál rövidebb ideig tartók aránya emelkedett. Ugyanakkor az igen terjedelmes, hosszas keresések mennyisége nem változott lényegesen. Utalnunk kell arra is, hogy a keresések számának növekedése a korábban megszokottnál határozottan nagyobb volt.

Vizsgálva az egyes információkeresési eszközök használati gyakoriságát (nem törekedve teljességre, csak a legfontosabbakat emelve ki) lényeges eltérések tapasztalhatók a két időszak adatai között.

Kezdve az „egyéb” eszközökkel (tehát azokkal, amelyeket cím szerint nem azonosítottak): ezek használati aránya közel felére esett vissza (gyaníthatóan az on line forma kényelmes és célszerű volta hatására).

A Chemical Abstracts használata igen kis mértékben csökkent, még mindig igen kiterjedten használatos. Az on line információkeresés csekély hatása elsősorban az adattárak hiányosságaiból fakad: a CA Condensates csak kiegészítő adattárnak tekinthető, a Lockheed CASIA-val kiegészített bázisa a kémiai szótár-file (Chemname) befejezetlen volta miatt nem nagyon alkalmas még keresésre.

A külön ki nem emelt referáló kiadványok használata korábban is alacsony volt és tovább csökkent (1977-ben mindössze 1,3 %). A külön ki nem emelt adattárak ellensúlyozzák a csökkenést, ami arra enged következtetni, hogy az on line hozzáférés előnyei közül a széles adatbázis használhatósága már jelentkezik, de még csak kis mértékben.

A nyomtatott Index Medicus használata harmadára esett vissza, ugyanakkor a Medline igénybevétele igen magasra szökött fel (26,5 %, mint az on line időszak előtt az Index Medicus igénybevétele). Noha itt a nyomtatott változat igen olcsó, mégis felmerül további előfizetésének szükségessége.

A Ringdoc szolgáltatásai közül korábban a Ringdoc Codeless Scanning, a Ringdoc Free Term Index (cédulaformában), továbbá a Ringdoc Computer Tapes (batch üzemmódban) voltak hozzáférhetőek és meglehetősen aktívan használtak. Az on line hozzáférés lehetősége ezek használatát szinte tökéletesen megszüntette, s ennek hatására előfizetésüket le is mondták.

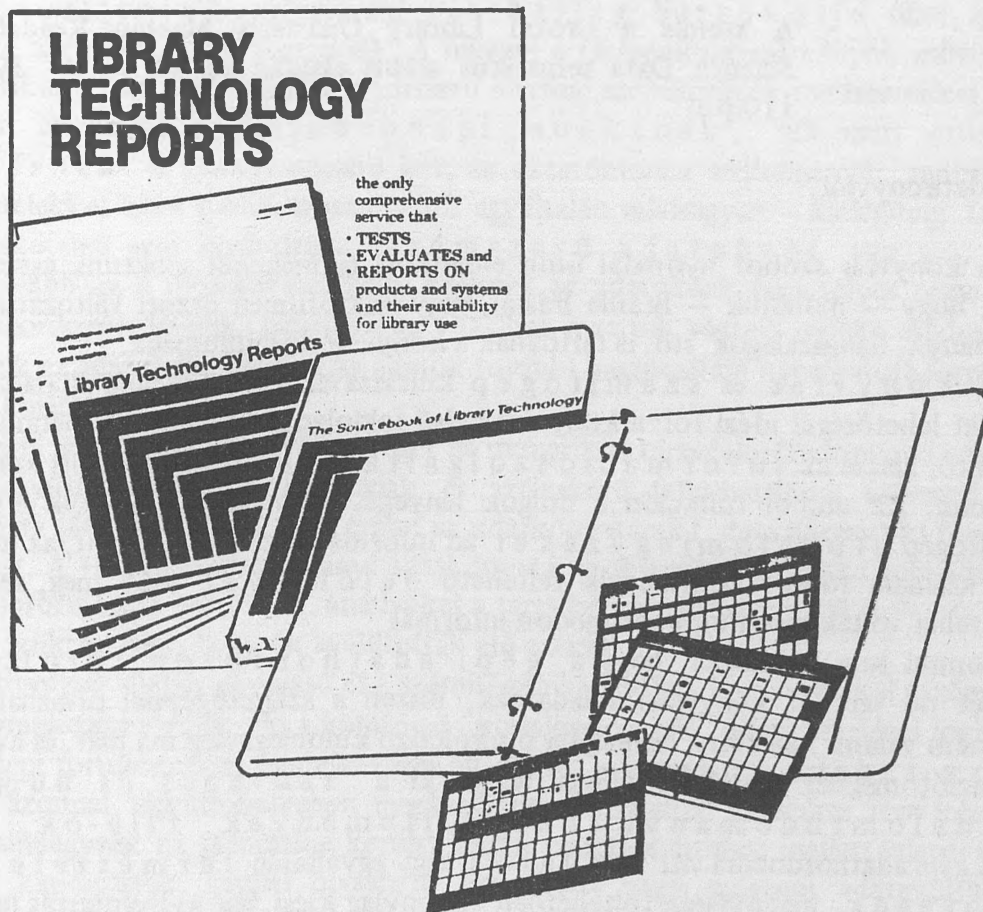
Hasonló a tapasztalat a Farmdoc/CPI (szabadalmi irodalom) esetében, ahol az on line hozzáférés tökéletesen helyettesítette a nyomtatott, illetve a házon belül futtatott adattárat.

Ezzel szemben a Science Citation Index nyomtatott változatának alkalmazását egyáltalán nem befolyásolta a Scisearch hozzáférhetősége (ugyanakkor ez utóbbi igénybevétele sem jelentéktelen). A jelenség egyik oka, hogy ezt a tájékoztatási eszközt korábban is főként arra az időszakra vonatkozóan használták, amely továbbra sem férhető hozzá on line módon sem.

Az információs egységek saját adattárat építettek ki a korábbi keresések eredményeiből (főként szükségtelen megismétlések megelőzésére). Ezt az eszközt korábban igen gyakran igénybe vették (22,6 %), az on line információkeresés bevezetése óta viszont alig (1,3 %). Ennek több oka is lehet: az on line keresés olyan mértékben kényelmes, hogy egyszerűbb ismétlni, mint ellenőrizni a korábbi keresések jegyzékében; a korábbi keresést mindenképpen naprakész állapotba kellene hozni, s így alig indokolja valami is az újból

való keresés mellőzését; a felhasználók általában kurrens információkat igényelnek s az on line hozzáférhető adatok általában elengedőek számukra.

Figyelemre méltó, hogy az egy-egy irodalomkutatás során igénybe vett eszközök átlagos száma az on line hozzáférés bevezetése után kis mértékben csökkent (2,13-ról 1,86-ra). Ez arra utal, hogy az on line keresés során nagyobb fokú szelektivitás érvényesíthető (a források tekintetében), mint a hagyományos nyomtatott eszközök esetében.

KÖNYVTÁRI ESZKÖZÖKRŐL, BERENDEZÉSEKRŐL ad hírt és közöl tesztek 1965 óta a Library Technology Reports c. folyóirat, amelynek korai évfolyamai csak kevés helyen férhetők hozzá. A kiadó, az American Library Association ezért közzétette az 1965 és 1975 közt közölt tesztek, beszámolókat, elemzéseket, mégpedig mikrofilmlapokon. A 30 mikrofilmlap mindegyike 98 oldalnyi információt tartalmaz, kicsinyítési aránya 24-szeres. A „Sourcebook”-nak nevezett mikrofilmlap-gyűjtemény megtalálható a KMK Szakkönyvtárában.